

**PÕLLUMAJANDUSE SAAVUTUSED JA
LÄHEMAD ÜLESANDED. PÕLLUTÖÖKOJA ESIMEHE
A. JÜRIMA KÕNE PÕLLUTÖÖKOJA II KONGRESSIL
8. DETSEMBRIL 1938**

August Jürima (kuni 1936. a. Jürman, 1888...1942) oli Eesti esimese vabariigi üks aktiivsemaid agronoomilise kõrgharidusega poliitikuid. Oli korduvalt minister ja Põllutöökoja asutamise algaastatel selle esimees. Langes stalinliku terrori ohvriks, ta arreteeriti 5. oktoobril 1940 ja hukkus ühes Kirovi oblasti vangilaagris 15. augustil 1942. aastal.

Alljärgnevalt toome ära tema kõne, mille ta pidas Põllutöökoja II kongressil 8. detsembril 1938. aastal. Kas ei oleks meil nüüd – pea 60 aastat hiljem – midagi sellest õppida?

Väga lugupeetud põllumeeste tegelased! Meie peaksime peatuma eeskätt ühe küsimuse juures, nimelt, mis on põllumajandus seni teinud ja mida ta on saavutanud? Seda just sellepärast, et mitmel pool on üles kerkinud küsimus, kas on meie põllumajandus küllalt arenemisvõimeline, kas on meie põllumees seda tööd teinud, mis temalt loodeti, ja mida meil mitte ainult põllumees ise, vaid riik ja rahvas meie põllumajandusest tahab saada? Kas on edu märgata meie põllumehe juures ta töö tulemustest ja töö tagajärgedest? See oleks esimene küsimus, mida meie peame käesoleval kongressil käsutama, et anda vastuse nende kahtlustamistele, mis mõnel pool kerkinud – kas meie põllumees ei ole jäänud kinni, kas ta on elujõuline? Sellepärast lubatagu esmalt käsitleda seda küsimust.

Kui palju on tõusnud põllumajanduse toodang?

Meie võime piiri tõmmata ja vaadata põllumehe arengut sellest momendist, millal meie Eesti riik tööle hakkas tegelikult, ja võrrelda siis viimaseaja töötulemustega. Ma olen sellest lähtekohast võtnud arvud: esimese aasta-arvuna 1920 ning viimasena möödaläinud aasta, 1937 – see on 17 viimast aastat. Kuidas on arenenud 17 viimase aasta jooksul meie põllumajandus? Siin me peaksime kohe ütleva, et meie ise ei ole märganud edu. Meie rühime päevast päeva ja vaatamata sellele, et meie põllumajandus sammub eduteed, tundub siiski, et töö on raske teha ja tagajärgi nagu ei ole saavutatud ning põllumehe elu nagu ei oleks sugugi paranenud. Nii tekib põllumehel endal arvamine, et mis kõigest sellest kasu on? Edasi nagu ei jõuta ja tulukuse seisukohalt võttes oleksime nagu peatuma jäänud – väljaminekud kipuvad suuremaks minema ja tulud nagu ei kata enam väljaminekuid. Aga kui me teisest küljest vaatame, mis arvud näitavad, kas sääl ei ole mitte liikumist ja edu märgata, ja kas ei ole tööd

tehtud, mis tagajärgi on andnud, siis peame ütleva, et 17 aasta jooksul oleme suurte edusammudega edasi jõudnud. Nimelt põllumajanduse kogutoodang on nende aastate jooksul kasvanud 64 %, seda kogu ulatuses võttes. Nüüd võib ütelda, et meie oleme ka põldu juure teinud ja sel teel edu saavutanud. Vaatame, kuidas on maaüksus – hektaar – lõikust andnud ja vilja kandnud. Ka sel alal peab ütleva, et oleme edasi jõudnud. Nii teravilja toodangu alal 1920. aastal võisime arvestada, et see toodang oli ainult 10 kvintaali hektaari kohta, nüüd on aga keskmiseks saagiks 13 kvintaali, see tähendab, et toodang on ühe ha kohta tõusnud 30 %.

Karja alal on suurel määral kasvanud lehmade arv. See on tõusnud ligi 80 %, – mis on osaliselt teiste loomade arvel sündinud. Üldiselt peab aga ütleva, et meie kari on suurenenud väga suure ja harukordse eduga. Karja koosseisu rahale ümber arvestades võib ütelda, et kari on meil kasvanud umbes 18 milj. krooni võrra.

Aga veel rohkem on arenenud piimatoodang. Mitte üksi, et kari ja lehmade arv on suurenenud, vaid ühtlasi iga üksik lehm on hakanud rohkem piima tootma ja sel alal on edu haruldaselt suur – üle 60 %. Kokku võttes on meil kari arvuliselt kasvanud ja ka toodang üksiku lehma kohta on palju suurenenud. Piimatoodangu juurekasvu 17 aasta jooksul võiks arvestada kahe- ja poolekordseks. See on väga suur samm edasi.

Edasi on viimastel aastatel tõusnud ka maaharimine – uudismaaharimine seisvatest maadest. See on arenenud eriti 1936. a. alates. Sellest ajast algab järsk tõus. Ka käesoleval aastal on uudismaad üles haritud ümmarguselt 20.000 ha ja umbes 20.000 põllumeest on uudismaaharimisel tööl olnud.

Kui me tagasi vaatame ja meele tuletame aega enne Maailmasõda, kus meie alles Vene riigiga üheskoos olime, siis me ei näinud säärast edu. Meie endised põlved, niitlenda paar põlve enne meie iseseisvuse tekkimist, olid nagu külmunud. Tõsi küll, mindi teraviljakasvatusele üle rohkem karjakasvatusele. Meie ei näinud aga, et uudismaade ülesharimine oleks massiline olnud, vaid seda tegid ainult üksikud talud.

Nüüd aga, tänu Eesti iseseisvusele, et meil on oma riik ja oma Vabariigi valitsus, kes on kaasa aidanud selleks, et eesti põllumehed on 17 aasta jooksul rohkem korraldada suutnud kui vahest kaks eelmist põlve, on niitlenda pool inimpõlve suutnud rohkem tööd ära teha kui kaks eelmist rahvapõlve. See juba näitab, missuguse väärtusega on meie iseseisvus, missuguse väärtusega on see, et rahvas võib ennast ise valitseda ja juhtida, sest siis suudab ta iga pool kaasa aidata.

2. Kuidas on arenenud põllumajanduse tulu olukord?

Kui võtame põllumehi nende tulude seisukohalt ja vaatame, palju neile enestele järele jääb, siis võib arvestada, et kogu puhastoodang oli 1922/23. majandusaastal 154 miljonit krooni ja nüüd, 1936/37. a. aga 164 miljonit krooni. Tähendab, vahe on ainult 10 miljonit krooni. See vahe on väga väike. Sellest võime näha, et tulukuse seisukohalt edeneb vähe meie põllumehe areng. Karja alal on toodang tõusnud 2½-kordseks, teravilja alal on kogutoodang tõusnud üle 60 %, toodang rahas on suurenenud ainult vähe üle 6 %. Näeme, et tulukuse tõus on väga aeglane. Millest see tuleb? See tuleb sellest, et vahepääl oli majanduses hindade langus. See, mis põllumees rohkem toodab, piima jne., see läheb kaduma selle tagajärjel, et hinnad kohutavalt langesid ja põllumees saab suurendatud toodangu eest peagu sama kätte, mis andis talle vähem toodang 17 aastat tagasi.

See on see kurbloolus, mis meil lasub ja mis paneb meile pääle suuremaid kohustusi. See on nii kauemat aega juba. Aga mitte üksi meie põllumajandust ei mõjuta see hindade langus, vaid see mõjub kogu maailma põllumajandusele. Kõik oigavad selle all. Aga siin tekib küsimus, kuidas siis saame edasi töötada, mis sihis peame edasi rühkima? Me teame, et töö eest saadav tulu peaks olema nii suur, et see kataks põllumehel kõik kulud, mis tarvilikud selleks, et põllumajandus oleks tasuv. Seda saame kätte mitmesugusel viisil. Ühelt poolt – kui saaksime kulud alla viia, teiselt poolt – kui saaksime toodangut tõsta.

Kulude kokkuhoid oleks siis esimene asi. Siin võib küsimuse alla tulla veel mõndagi, aga seda tunnevad tegelikud põllumehed kõige paremini, milliseid kulusid saab kokku tõmmata. Paratamatult seda palkade arvel teha ei saa. Kui tahame tööliste veel vähem palka maksta, siis ei ole varsti ühtegi töolist saada. Ei ole mõeldav, et kui teistel aladel tööliste rohkem

tasu makstakse, siis põllumajandus võiks tööliste palju vähem maksta. Töölised valguvad siis ka mujale. Siin on kindlasti tarvis, et meie peame suutma võistelda tööliste palkade alal, sest vastasel korral valguvad ka need vähesed töölised ära ja meile ei jää kedagi järele. Nii siis, meie ei saa tööliste palku alla viia. Poolast tuli 4000 töolist sisse tuua, kuna muidu oleksid palgad veelgi tõusnud. Tuleval aastal kavatakse 6000 töolist sisse tuua. Aga ega see ei lahenda tööliste küsimust veel lõplikult, vaid siin peame püüdma veel teiste abinõudega seisukorda parandama. Meie peame katsuma kokku hoida kulusid mujal. Ma ei taha siin aega viita, kuid ühele asjaolule tahaksin tähelepanu juhtida, mis küll iga põllumehe isiklik asi on, kuid ühtlasi ka üldküsimus meie rahvale, mis näitab, et mõnes asjas on väljaminekud suuremad kui need võiksid olla. See on alkoholi tarvitamine viinajoomise näol. Siin antakse kohutavad summad välja. Siin võidakse kokku hoida mitte üksikuid miljoneid kroone, vaid siin võidakse kokku hoida kümneid miljoneid kroone ehk teiste sõnadega – tuhandeid miljoneid sente. Kuid see on inimlik nõrkus, mille vastu on raske sõdida. Võime seda meele tuletada ja võime üles kutsuda, et mõnedki mõtleks järele, et sel alal on tõesti suur allikas kokkuhoidmiseks. Loodame, et ärksamad, kainemad ja eriti noorpõlv meie põllumeestest seda ka arvestab. Aga nüüd läheksime tagasi selle teise osa juurde, see on, et kui meie kulude alal ei saa palju kärpida, siis jääks üle tulude alal suurendamine toodangu suurendamise teel. Siin on meil siiski veel võimalused ees.

3. Maade ülesharimise vajadus.

Meie peaksime ütlema, et meil on maapinnast üles haritud mitte rohkem kui ümmarguselt 40 %. Meie kodumaa pinnast on ainult 40 % kultuurmaa, 60 % maast, mis põllumehe käes, pole veel kultuurmaa. Rohkem on maad, millest põllumees veel suuremat kasu ei saa. Nii on lugu suurema osaga, üksikutest eeskujulikest taludest, kus viimane hektaar on üles haritud, aga neist kõnelda ei saa, sest neid on vähe. Meil keskmiselt läbi võttes 60 % on igas talus seda maad, mis põllumehele midagi ei anna, või õieti üteldes, annab niipalju, et talumees säält saab sooheina või et ta ajab karja välja sellele heinamaale, kust loomad niisama poolnäljaselt tagasi tulevad. Seega on maaviljakus meil väike, väga väike. Kui arvusid tooksite, siis on välja arvestatud, et praegune heinamaa annab neli korda väiksemat lõikust kui põllumaa, ja karjamaa annab praeguses seisukorras kuni 9 korda vähem. Vaadake, siin peame teostama suuri parandusi. Kui osa karjamaid ja osa heinamaid muudetakse kiire korras kultuurmaadeks, siis muutuks seisukord toodangu alal hoopis teiseks. Nagu eespool tähendasin, on põllumehed seda arvestanud ja viimastel aastatel hakanud maad harima, metsikuid maid kultiveerima. Eelmisel kongressil kõneldi sellest ja säälsid püstitasime hüüdsõna, et põllumajandus ei tohiks peatuma jääda enne, kuni ei ole viimne maalapp üles haritud, ja seda tuleb meil täita. Võiksite küsida, kuidas on mujal sellega toime saadud, kuidas on teiste riikide põllumehed selle küsimuse lahendanud? Tuleb ütelda, et nad ei ole olnud tõesti kuskil paremas seisukorras, vaid mõnel pool isegi halvemas. Võtame kaugele arenenud ja peagu kogu maailmale eeskujuna taani põllumajanduse, siis teame, et vanasti oli taani põllumajandus samasuguses, võib-olla isegi halvemas seisukorras. Kui taani põllumajandus hakkas arenema – see oli umbes 150 a. tagasi, kui säälsid vabastati talupoegi – oli pool Taani pinnast täiesti metsik, kannatas suurvee all, oli puid, põõsaid ja kive täis. Taani maastikku kirjeldatakse tolleaegsete kirjutuste järgi umbes sääraselt, nagu võidakse kirjeldada meie harimata maad. Üksikud viletsad talud siin ja säälsid, üksikud paremini korraldatud mõisad, igal pool põõsastik ja harimata maa. Kuid Taanis asuti tööle, asuti tööle täie jõuga ja taani põllumees suutis üles harida selle mahajäetud maa, mida oli 2 milj. hektaari. Meil on üles harida 1 milj. ha, mida meie võime harimise alla võtta. Tol korral Taanis oli 2 milj. ha, ja see töö tehti ära mitte kauem kui 50 aasta jooksul. 50 aastat läks, siis oli Taanis teine pilt kogu maal – oli üles haritud kõik, mida üles harida võis, ja seda tol ajal, kui ei olnud traktoreid ega teisi mehhaanilisi maaharimismasinaid, mis meil nüüd on. Taani põllumeeste taga seisis ainult nende valitsus, kes igapidi aitas kaasa, et põllumajandus areneda võis, ja see andis suuri tagajärgi. Ja me nägime, et nii kaua, kui meil Eestis ei olnud Eesti Vabariiki, kui olime võõraste rahvaste valitseda, meie põllumajandus ei arenenud, olime ummikus. Nüüd Eesti iseseisvuse ajal on esimesed vaod juba aetud, nüüd aitab põllumeest valitsus niipalju kui võimalik, nüüd näeme, et sellel on juba tagajärgi. Aga ühtlasi peab ütlema, et tuleb veel kiiremini töötada. Kui meie sellest seisukohast vaatame, et taani põllumees sai vabaks 150 aastat tagasi, siis võime ka ütelda, et eesti rahvas lasti teoorjusest

vabaks umbes 120 aastat tagasi. Kuid vahe on selles, et ta ei saanud selles vabaduses maad, sest meile anti vabadus ilma maata. Meie põllumeestel tuli hakata seda maad välja ostma. Umbes 100 aastat on sellest mööda, kus meil esimesed talud välja osteti. Aga ka see ei suutnud aidata põllumajanduse tõusule sedavõrra kaasa, kui see sündis Taanis, kuna puudus riigivalitsus, kes oleks aidanud korraldada eesti talupoja elu ja põllumajandust.

Kui võtame kokku tagajärgi, siis Taanis on 76 % kultuurmaad ja meil on 40 %. Nüüd peab langema meie pääülesanne sellele, et ära teha seda tööd, kus meie oleme kaugele teistest maha jäänud. Aga me ei saa seda tööd ära teha põllumeeste enda jõul, ka mitte siis, kui põllumehed kokku astuksid. Sest üks osa sääraseid maid, mida üles harida võib ainult siis, kui on enne läbi viidud suured maaparanduse eeltööd. Ja need eeltööd on säärase ulatusega, mis käivad üle jõu isegi koondatud põllumeestele, rääkimata üksikuist põllumeestest. Need eeltööd oleksid nimelt jõgede süvendamine ja magistraalkraavide kaevamine.

4. Riikliku abi vajadus pääveejuhthmete teostamisel.

Me teame, et on jõgedeäärseid maa-alasid, kus jõe pind on niivõrd kõrge, et ükski kraav, mis jõeäärsesse maa-alasse kaevata, ei suuda vett ära viia. Siin peab riigivõim abiks tulema ja eeskätt jõgesid süvendatama, et põhjavesi, mis ümbruskonna jõgedes kõrgel seisab ja takistab kultuuritööde tegemist, saaks alla lastud. Praeguste andmete järgi on jõgede süvenduse alal palju projekte valmistatud, mis kõik järjekorda ootavad. Nende projektide järgi läheks see töö maksma 500.000 krooni. Kuid sellega saaks ainult osa jõgesid süvendatud! Siin peab riik leidma selle raha, et seda summat tööde läbiviimiseks välja maksta, et saaks kiiremas korras läbi viia jõgede süvendamist.

Pääle selle tuleb järgmine suur ülesanne – suurte magistraalkraavide kaevamine läbi vesiste ja metsikute maade põhjavee äraviimiseks, et põllumehed võiksid siis oma väiksemaid kraave juhtida magistraalkraavidesse. Magistraalkraavide kaevamine ei ole mitte säärane töö, mida põllumehed võiksid teostada omal jõul, vaid siin peab jällegi riik selle enda kanda võtma. Jaa, vaadake, neil aladel on jällegi palju tööd ees. Põllumehed ise on asutanud veeühinguid, kes on kokku astunud, et magistraalkraavide kaevamise küsimust lahendada, aga nad ei suuda seda üksi, vaid ootavad ja loodavad selleks riigilt toetust kui ka odavaprotsendilist ja pikaajalist laenu. Veeühingutel on juba poolteise miljoni krooni ulatuses projekte valmis. Muidugi neid kavu ja töid tuleb iga aasta juure. Kogusummas oleks neid töid jõgede süvendamisel ja magistraalide kaevamisel, kus vajatakse riigi toetust ja abi, umbes 2 miljoni krooni ulatuses. Alles selle järele, kui need tööd on läbi viidud, on üksikul talupojal võimalik oma talus teostada maaparanduse töid.

Nüüd võiks veel küsimuse alla tulla, kust riik saab selleks kapitali? Teame, et riik on seda tööd püüdnud toetada, kuid senisest toetusest ei jätku kõigi tööde läbiviimiseks. Raha ei jatku sellepärast, et seni teostati suuremate summadega sooasundamist ja selleks antud summad tõusid üle 1 miljoni krooni aastas. Teatavasti läheb meil iga üksik uus sootalu maksma ümmarguselt 5.000 krooni. Asundustegevus on iseenesest häa asi ja meie kõik näeksime, et seda tööd võiks jätkata, et riigi käes olevad sood ja rabad saaks üles haritud. Aga kui raha nende mõlema ülesande täitmiseks ei jätku? Kas on siis õige ja lubatav, et maakapitali raha paigutame uutesse sootaludesse ja senised talud, kus osa maid veel üles harimata, ei saaks pooleliolevat tööd jätkata ja kultiveerimata maad üles harida, kuna selleks puudub raha, kuna raha läheb kõik uute sootalude asutamiseks. Kümned tuhanded senised talud jääksid seeläbi virelevasse seisukorda, kuna nad ei suuda tarvilikke maaparandustöid läbi viia. Põllutöominister ongi sellele äratundmisele tulnud ja viimastel aastatel ei olegi enam raha paigutatud ainult sootalude asutamisele. Nii jääks siis rohkem summasid vabaks maakapitalist, mida võiksime kasutada eespool nimetatud maaparandustööde teostamiseks.

5. Maade korraldamise vajadus.

Kui meil jõed süvendatud ja magistraalid kaevatud, siis jääb järele veel üks suur töö, ja see on – talud krunti ajada. Talude krunti ajamist, maade korraldamist on tehtud juba Vabariigi iseseisvuse-ajast pääle, kuid see töö ei ole küllalt kiiresti edenenu. Teha on sellel alal veel palju. Meil leidub terveid külasid Saaremaal ja ka suurelmaail, kus talud koosnevad kümnest, kahekümnest ja kolmekümnest lapist. Niikaua, kuni talud koosnevad nii mitmest

tükist, ei ole võimalik sääl teha mingisugust kultuuritööd. Talunik ise ei saa ütelda teisele põllumehele, et vahetame maatükid ära. Seda on võimalik teha ainult maakorraldamisseaduse alusel, mille alusel peabki seda tööd teostatama. Enne aga kui liigvesi ei ole ära lastud, kui magistraalid ei ole kaevatud, ei ole võimalik isegi sunniviisil talu krunti ajada, sest kui maa-alad seisavad vee all, siis ei saa ühtegi põllumeest sundida, et ta läheks soosse ja teisele jätaks kuiva põllumaa. Nagu ma tähendasin, tuleb töid nõnda korraldada, et kõige enne viime suuremad maakuivendamistööd läbi, seejärel ajame ka talud krunti. Need tööd on suured tööd, mida peaks riigivõim teostama. Alles selle järel saavad üksikud põllumehed oma taludes maaparandustööd teha ja maa kultiveerimistööd lõpule viia. Kui kiiresti see võiks toimuda? Ma tähendasin juba, et on tarvis umbes üks miljon hektaari maad üles harida. Viimasel aastal oleme harinud üles umbes 20 tuhat hektaari. 20 tuhande hektaari juures võiksime siis üks miljon ha maad harida üles 50 aasta jooksul. See on väga pikk aeg. See on terve inimiga või isegi üle inimpõlve. Seda ei võimaldaks meile üldine arenemistempo maailmas. Kui jääksime sellele ootama, et alles 50 aasta jooksul suudame kõik oma maad üles harida, siis meie eesti põllumehed ei täidaks omi ülesandeid. Meil on kasutada traktoreid ja teisi mehaanilisi abinõusid maa kultiveerimiseks, ja selletõttu peaksime võima palju kiiremini kultiveerimistööd läbi viia. Kui omal ajal suutsid taani põllumehed 2 miljonit ha üles harida umbes 50 aasta jooksul, siis praeguste masinatega peame meie oma maa üles harima seda kiiremini. Kui meie endid kokku võtame ja kõik eeltööd aegsasti teostame, nagu maakuivendamine, magistraalkraavide kaevamine, talundite krunti ajamine, siis võiksime oma maa üles harida mitte kauema aja kui 30 aasta jooksul. Kui on kogu maa kultiveeritud, alles siis avaneb võimalus toodangut tõsta üle riigi märksa kõrgemale praegusest.

6. Kui kõrgele võime tõsta oma saake?

Meie võiksime veel tõsta oma põllusaake õige rohkesti. Ma tähendasin, et meie põllumajanduses on toodang 17 aasta jooksul tõusnud umbes 30 %, kusjuures keskmiseks teraviljasaagiks hektaarilt on 13 kvintaali. Andmed näitavad aga, et eesti paremates majapidamistes saadakse mitte 13 kvintaali, vaid kuni 20 kvintaali hektaarilt. Nii siis hästikorraldatud üksikud majapidamised Eestis annavad kuni 20 kv. lõikust hektaarilt. Sada aastat tagasi saadi Taanis nisu 13 kvintaali hektaarilt, rukist ligi 10 kvintaali ja kaera 9 kvintaali. Umbes 50 aastat tagasi oli taani põllumees juba kaugel meist ees. Ja 1935. a. keskmine lõikus hektaarilt oli Taanis – nisu 30 kv., kaera 28 kv. ja rukist 18 kv. Rukki eest hoolitsetakse sääl kõige vähem. Meie ei suudaks nii kaugele jõuda. Oma ülesandeks oleme seadnud viia keskmine lõikus 18 kv.-ni hektaarilt. See oleks suur tõus. Päättöusu loodame sellest maast, mis on praegu kultiveerimata. Need on meie heinamaad ja karjamaad. Need annavad meile väga vähe. Kui see maa üles haritaks, siis me võiksime viia ja peaksime suutma viia toodangu kahe- ja poole-kordseks. Aga mis tähendab see, kui suurendame toodangut kaks ja pool korda? Viiksime need arvud kroonidesse ümber. Tõin juba ette, et põllumajanduse puhastoodang kõigub 150 miljoni krooni ümber aastas. Turutoodang on selles umbes 100 milj. kr., 50 milj. kr. jääks põllumeestele enestele. Kui 150 milj. oleks praegu meie keskmine toodang, siis võttes selle kahe- ja poole-kordselt, peaks toodang tõusma 375 milj. kroonini. See tähendaks juurekasvu 225 milj. kr. See on kohutav suur juurekasv. Muidugi ei või arvata, et juurekasv jääb kõik ülejäänuna põllumehe-tootja kätte. Ma pean kohe ütleva – kaugeltki mitte. Juuretulev toodang nõuab palju uusi kulusid, kuid need kulud ei suurene niivõrd, et ülejääki ei saadaks. Põllumeeste ülejääk on kindlasti suurem senisest, kuigi ka kulud selle juures kasvavad. Olgu tähendatud, et suurem osa sellest suurenevast toodangust läheks ju ekspordiks, sest meie rahvas ei suudaks seda muidu ära kasutada. Taani ekspordeerib praegu põllumajandussaadusi 880 milj. eest ja meie 48 miljoni eest, seega on Taani väljavedu meie omast 20 korda suurem.

7. Maad tuleb paremini väetada ja harida.

Kus tuleb rohkem tööd teha ja rohkem kulutada? Kõigepäält tuleb maa põhjalikult üles harida. Seda ei saa teha enam seniste põllutööriistadega, vaid tuleb uusi põllutööriistu juure muretseda, samuti tuleb maal rohkem tööd teha. Iga hektaar nõuab rohkem tööd kui praegu – muidu toodangut ei saa tõsta. Kui maa üles harime, siis on tarvis maad rohkem väetada. Peame andma maale rammu, muidu ei kasvata ka uus maa mitte midagi ja jääb varsti

ohakatesse. Kui karja enam kasvatame, saame ka rohkem laudasõnnikut, millega maad väetada, sest üldiselt väetatakse maad nõrgalt. Palun võtta arvesse, et räägin keskmistest taludest. Meil on üksikud talud väga hääd ja võivad eeskujuks olla taludele Taanis, Soomes ja Rootsis. Kuid neid on meil vähe ja sellepärast ärgu tundku siinolevatest põllumeestest, kellel on kodus parem talu ja saab paremat lõikust võrreldes nende andmetega, mis ma ette kannan, end puudutatud olevat, sest kannan ette keskmisi andmeid. Keskelt läbi võttes meie talud annavad põldudele vähe laudasõnnikut, mujal antakse rohkem. Mis eriti kaduma läheb suure osa põllumeeste juures, see on virts, kuid virts on väärtuslikum väetusaine, kuna sisaldab rohkesti lämmastikaineid. Suurem osa lautu on meil ilma kindla põhjata, kus turvast ei kasutata ja kus virts valgub maapõhja. Ja need on igatahes miljonid kroonid, mis sel teel kaduma lähevad. Sääraste vanade karjalautadega, mis meil praegu on, läbi ei saa. Meil tuleb uusi lautu ehitada, paremaid lautu ehitada, et võimalik oleks hääd sõnnikut saada. Uued laudad tuleb ehitada virtsa- ja sõnnikuhoiuruumiga ja nii, et neis paremat karja võiks ka hoida. Ka see nõuab kõik kapitali. Aga me teame, et teisiti meie siiski edasi ei saa. Kui meie oma kunstväetise tarvitust võrdleme teiste maadega, siis me näeme, et meie võrreldes teiste maadega kasutame mitu ja mitu korda vähem kunstväetist. Kui Taaniga võrdlust ette tuua, siis kasutame fosforit 4 korda vähem, kaalit 8 korda vähem ja lämmastikkunstväetisi isegi 20 korda vähem. Muidugi kasvab selle järgi otsekohe kunstväetuse tarvidus, kui meie uued maaalad juure harime ja vanadelt tahame ka paremat lõikust saada.

8. Missugust krediiti kasutada?

Meie seadsime üles suure ülesande ja tahame 30 aasta jooksul kogu harimata maa, seismas olevad heinamaad ja karjamaad üles harida kultuurmaaks, et siis parema väetamise ja parema maaharimise teel tõsta oma kogu põllumajanduse toodangut 2½-kordseks. Kapitali nende tööde läbiviimiseks tuleb muretseda. See kapital, mis tuleb investeerida pikemaks ajaks, peab olema pikaajaline ja odavaprotsendiline. Ühispankade lühiajaliste ja kõrgeprotsendiliste laenudega ärgu hakaku ükski põllumees seda ülesannet täitma, ei hooneid ehitama ega suuri maaparandustöid ette võtma. Neid suuri töid võib ette võtta, kui vastavatest asutustest saadaks pikaajalist ja odavama-protsendilist laenu. Meil on eeskätt kaks asutust, kes annavad pikaajalist ja odavaprotsendilist laenu. Need on: Eesti Maakrediitselts ja Maapank, nende poole peaksid põllumehed pöörama kapitali saamiseks, mis maaparandus ja hoonete ehitamine neilt nõuavad. Võib-olla ei jatku pankadel praegu kõigile raha anda, kuid loodame, et rahaturg paraneb, hoiusummad pankades kasvavad ja hoiusummasid tuleb juhtida pikaajaliste laenupankade poolt väljaantud pantkirjadesse, et sel teel saaks meie põllumajandust finantseerida.

9. Tööproduktiivsust tuleb tõsta.

Edasi tuleb käsitleda veel inimtööjõu küsimust. Ma olen suure ülesande ette kandnud, mis põllumeestel tuleks täita, aga siin tõuseb küsimus, kust kõige selle läbiviimiseks töölisi saada? Kõik need suured tööd nõuavad palju tööjõudu. Me teame, kuidas praegu meie põllumehed töötavad, töötab peremees ja perenaine ning perekonnaliikmed varahommikust hilja õhtuni. Võõrast tööjõudu on raske saada ja mitmes kohas, kus neid saadakse, üteldakse, et nad ei taha tööd teha. – Töölise küsimus on suur küsimus, mis nii kerge ei ole lahendada. See on küsimus, mille lahendamine tahab ka üle ulatuda põllumeeste oma jõust. Meie oleme Põllutöökoja poolt ajutise abinõuna toonud sisse väljastpoolt võõrast tööjõudu. Kuid me teame, et sellele ajutise abinõule ei saa rajada põllutöölise küsimuse lahendamist. Aga kui teist lahendusteed ei ole veel leitud ega läbi viidud, siis haaratakse kinni igasugusest võimalusest, ja ka siin tuli kinni haarata sellest, et väljast tuua võõrast tööjõudu ja sellega katsuda hädalisi töid põllumajanduses ära teha. Aga ühtlasi tuleb märkida, et vaatamata sellele, et meie taluperemehed ja -perenaised teevad õige palju tööd, muidugi üksikud välja arvatud, ei saa siiski seda ütelda kõigi maalelavate inimeste kohta. Kõige kurvem on see, et töötahe on üldiselt langenud. Aga seda teate ja tunnete teie, põllumehed, ise oma ümbruskonnas kõige paremini. Igaüks võib jutustada, et säääl ja säääl on inimesi maal, kes ainult mõned kuud aastas korralikult tööl käivad. Üks õpetlane on välja arvestanud, et meil Eestis tehakse tööd iga maa-elaniku kohta ainult 160 päeva aastas, kuna Taanis 280 päeva. Vaadake, siin on midagi lahti, siin ei ole kõik korras. Täheandab, meil leidub väga suur hulk inimesi,

kes põlgavad tööd või teevad tööd osaliselt. Ja praeguste olude juures, kui keegi on kuus kuud tööd teinud, võib ta lähedalt aasta otsa ära elada. Vaadake, see on kõige halvem, mis on sisse juurdunud, et inimesed ei taha rohkem tööd teha kui hädatarvilik.

See on kardinaalne küsimus, kuidas rakendada ja äratada kodanikes töötahet, kuidas tõsta töö jälle ausse, et igauks püüaks võimalikult rohkem tööd teha. Kultuuriinimesed peavad püüdma võimalikult palju tööd teha, mitte ainult oma toiduks, vaid säärasel määral, et võimalikult palju endast järele jätta. See on iga kultuuriinimese ülesanne – tööga uut juure luua, et töötulemused võiksid väärtuslikuks saada kogu riigile ja rahvale. Mitmes suures riigis on tulnud, kui teisiti ei saadud rahvast tööle panna, töösundus läbi viia. Ja see on andnud tagajärgi. Võib-olla ka meie peame tõsiselt sellele mõtlema, et ka Eestis tuleb teostada töösundus.

10. Põllumajanduse kaitse vajadus.

Ma tahaksin, lugupeetud koosolijad, siiski veel ühe küsimuse juures peatuda, mis on seltskonnas arvamist tekitanud, nagu ei oleks meie põllumajanduses kõik asjad mitte korras. See on meie juuremaksud. Ütledakse, et eesti põllumees ei olevat elujõuline, ta nõudvat riigilt liiga palju, ta nõuab riigilt juuremaksu, ta ei tule üksi omadega läbi; ja siis, kas need juuremaksud on hädatarvilikud, kas need preemiad on põhjendatud riiklikult seisukohalt. Peatume vähe selle küsimuse juures. Me teame, et iga majapidamine võib niikaua kesta, kui see majapidamine omadega läbi tuleb, see on – kui kulud on vähemalt tasakaalus tuludega. Kui seda mitte ei ole, missugune tagajärg siis on? Kui majapidamine peab aastate viisi rohkem välja andma kui ta ise tulusid saab, kas on siis võimalik, et see majapidamine võiks püsima jääda pikaks ajaks? See ei ole võimalik. Kui majapidamises on vanad tagavarad läbi, siis järgneb sellele otsekohe lühike lõpp. Kui talul on kohustusi rohkem kui varandust, siis tullaakse ja müüakse see talu maha. Kui põllumajandust tulukuse seisukohalt hinnata, siis ei ole seisukord mitte häa, sest vaatamata sellele, et toodang on suurenenud, on põllumajanduse sissetulekud peagu endiseks jäänud 17 aasta jooksul. Vahepeäl on küll tulukus kõrgem olnud, kus aastatoodang oli üle 200 miljoni krooni. Aga nüüd on tulukus läinud tagasi. Tekib küsimus, kuidas meie niimoodi edasi saame? Kui meie ei peaks põllumajandust tasakaalus ja ei aitaks teda preemiatega, siis oleks meil kokkuvarisemine. Põllumees ei ole aga üksi kaitstud, vaid kaitstud on samuti ka tööstus ja käsitööstus. Neile ei makseta küll preemiaid ja seetõttu meie isegi ei märka, et nemad kaitstud on, aga tööstusel on tollikaitse ja meie ei ole kordagi teinud sellest küsimust, et tollid ära kaotada, sest selle tagajärjel langeks tööstus kokku. Põllumees on kaitstud preemiatega palju vähema protsendiga kui tööstus, ja seepärast ei tohiks põllumeestele teha etteheiteid, et mispärast neid kaitstakse. Üksikud maad kaitsevad põllumeest ka tollidega ning kontingentidega ja nimelt säääl, kus põllumajandus ei suuda oma maad toiduainetega varustada, nagu seda näeme Inglismaal. Edasi, kui vaatame ka teisi riike, kus põllumajandus on arenenud ja kus toodang on suurem kui meil, siis näeme, et ka säääl kasutatakse preemiaid. Preemiaid kasutatakse põllumajanduse toetamiseks neis maades, kus on põllumajanduse ainete eksport. Isegi mais, kus põllumajandus palju rohkem edasi jõudnud on, ei saa ilma juuremaksudeta läbi. Seepärast luban endale ette tuua andmeid, mis annavad selle kohta täieliku pildi.

Võtame Soome, meie lähema riigi, siis näeme, et tema põllumajanduseksport on umbes samasugune kui meil, õige vähe suurem. Põllumajanduseksport oli Soomes 54 milj., meil 48 miljonit. Soomes on 1937. a. makstud juure põllumajandusele (eesti kroonides arvatult): võile 6 miljonit, munadele 2 milj. ja pääle selle on ka juure makstud lihasaadustele. Kogusummas on makstud Soomes juurde põllumajanduseksportile 1937. a. ümmarguselt 10 miljonit (Ekr). Aga Eestis – kui palju on põllumees saanud? Meil on juure makstud ainult üle 1 milj. krooni, tähendab $\frac{1}{8}$ Soome juuremaksust. Lugupeetud põllumehed, ma ei tahtnud arvusid selleks ette kanda, et hakata nõudma juure suuremaid preemiaid, vaid ma tegin seda selleks, et need etteheited, mis igal pool põllumeeste vastu laotatakse laiali, nagu oleksid nad alaväärtuslikud ja teovõimetud, et nad ei suuda endid üleval pidada ilma riikliku toetuseta, et need ära kaoks, et ühetasa hinnataks kõiki, meid ja teisi kodanikke. Neid arvusid oli vaja ette tuua, et näidata, et mitte meie üksinda, vaid igal pool maailmas nõuab põllumajandus kaitset. Seda, mida meie riik on andnud põllumajandusele, on antud riigi ja rahva huvides üksinda. Võidakse ehk ütelda, kas ei ole põllumajanduse abistamine eelarve korras meil suurem kui

teistes riikides. Ka seda ei ole, vaid enim vastupidi. Näiteks 1938/39. aasta eelarves läks 6,5 % välja Põllutöoministeeriumile ja toetuseks põllumajandusele. Rootsisis anti riigi eelarvest 8 %, Taanis 8 %, Leedus 11 % eelarvest. Sellega näete, et riigi eelarve kaudu ei saa ka eesti põllumajandus mitte rohkem kui saavad teiste maade põlluharijad, vaid isegi vähem.

11. Kas saab asendada põllumajandust?

Võiksime aga küsimuse seada: kui alati ette heidetakse ja ei taheta aru saada põllumajanduse suurest tähtsusest, mis siis, kui lööme põllumajandusele käega ja ei püüa seda enam arendada? Mis siis, kui kogu põlluharija rahvas ütleb, et katsume muudele aladele üle minna, nagu tööstuse, kaubanduse ja teistele aladele ja jätame põllumajanduse maha. Vaatame, mis siis arvud näitavad, mis oleks järeldus, kui põllumajandus maha jäetaks? Siin peame kohe ütleva, et arvud ei võimalda meil kõige parema tahtmise juures põllumajandusele käega lüüa. Põllumajandus on Eesti suhtes siiski niivõrd põhjaneva suure tähtsusega, et selle asendamine millegi muu tööstusega ei saa kõne allagi tulla. Ma juba tähendasin, et meie põllumajandussaaduste väljavedu on umbes 50 milj. kr. Kõige esmalt jääks see ära. Millega seda katta? Millegagi ei ole seda katta, sest kuskilt ei leita teisi tööstusharusid, mis võiksid asendada põllumajanduse ekspordi 50 miljonit krooni. Kui seda ei saa asendada, satub kaubabilanss passiivsesse olukorda, ja seega on murtud kindel alus meie rahaüksusel. Aga ega mitte ainult ekspordiks põllumees ei tooda, vaid ta toidab siseriigis kogu rahvast leiva, piima, liha ja teiste ainetega ja see toodang tõuseb umbes 150 miljonini. Kui peame kõike seda väljast sisse vedama, siis ei jatku meil selleks välisraha. Meie rahvamajandus oleks päris segi löödud ja väljapääsu ei leiaks kuskilt, sest ei ole teist ala, mis suudaks oma toodanguga meie põllumajandust asendada. See on niivõrd selge, et siinjuures ei saa üldse mingit küsimust olla. Põllumajanduse juhid teavad, et see on rahva elu küsimus. Põllumajandustoodang on asendamatu ja jääb asendamatuks teiste ainetega. Seda rohkem veel, et meil kogu rahvast elab 70 % maal ja sellest suurem osa on tegev põllumajanduses. Kuigi Taanis elab alla poole rahvast maal ja üle poole linnades, omab põllumajandus Taanis samuti määratu suure tähtsuse, seda aidatakse, arendatakse ja tehakse kõik, et see oleks elujõuline. See on põhjuseks, miks Taanis iga valitsus, ka isegi sotsialistlik valitsus, on sunnitud põllumajandust kaitsma ja kindlustama.

12. Põllumajandus kui meie rahva ürgjõu allikas.

Lõpuks võiksime veel ütelda, et mitte ükski majanduslik külg ei ole see, mis nõuab, et meie põllumajandus peaks arenema, vaid asjal on ka teine külg, ja see on, et põllumajandus on olnud selleks alaks, kus eesti rahvas püsima jäänud kõige raskematel ajaloosilmapiilkudel. Kui kõik oli kadunud, kui ei olnud linnas võib-olla peagu enam ühtegi hinge, kes oleks võinud ennast tunnistada eestlaseks, siis on eesti rahvas püsinud edasi tänu neile kodanikele, kes elasid maal ja harisid omi põlde. Neist põlluharijaist on kasvanud välja uued põlved, kes läksid laiali üle kogu maa, valgusid linnadesse ja eestistasid ka linnad. Nüüd pole ka kartust, et meil võiks rahvuslik tunne hääbuda. Kuid siiski rahvajõuallikana, rahvale terve ja uue generatsiooni andja allikana jääb põllumajandus edasi püsima. Mida suuremaks paisuvad linnad, seda enam kahaneb neis rahva juurekasv ja seda enam on tarvis põllumajandust, seda jõuallikat, kust juure tuleb rahvast, sest muidu sureks rahvas välja. Meil Eestis on linnad veel väikesed, kuid see kasv läheb edasi ja me märkame praegu juba, et tööjõulisi, elujõulisi kodanikke annab suuremalt osalt maa. Juba rahva elujõu alalhoiu seisukohalt väärrib maa töö ja põllumajandus täit tähelepanu ja lugupidamist ning tema arengut tuleb kindlustada. Seda rohkem veel, kus praegu käimas rahvaste vahel võitlused elu ja surma pääle, kus ühed riigid kaovad maakaardilt, langedes teiste suuremate ohvriks. Seda rohkem on just praeguses ajalookäigus tarvilik, et meie maarahvas oleks tugev, tööjõuline ja tahtejõuline, et ta annaks alati uut ja värsket verd juure kogu rahvale.

Me teame, et ükski rahvas ei suuda vääriliselt seista teiste rahvaste peres, kui ta areng ja edasijõudmine ei vastaks teistele rahvastele. Meie olime pikemat aega surutud alla, meil puudus iseseisvus. Aga meie peame nüüd seda kiiremini järele jõudma oma arengus. Kui me ei suudaks oma majanduslikku elu korraldada nõnda, et see võimaldaks rahvale tema kultuursete, sotsiaalsete nõudmiste rahuldamist, siis me jääme maha teistest ja meil siis ei

oleks pääsu. Aga meie viimased 17 aastat on näidanud, et põllumajandus on elujõuline, et ta suudab täita temale pandud ülesanded.

Aga meil tuleb veel rohkem teha ja nii peab kogu rahvast läbi tungima tunne ja teadmine, et meie põllumajanduse toodangut, maakultuuri tuleb tõsta. Ja see suur töö ei ole üksi põllumajanduse ülesanne, vaid selle suure ülesandega tuleme toime, kui meie põllumajanduse toodangu ja maakultuuri tõstmise töö teeme kogu rahva ja riigi ühiseks kultuuritööks.